

Родные Слова



штомесячны навуковы і метадычны часопіс



- **Зінаіда Дудзюк**

Збіральнік талентаў:

Да 95-годдзя з дня нараджэння
Уладзіміра Калесніка

- **Васіль Старычонок**

Гукавыя намінацыі ў беларускай
мове: На матэрыяле другасных
субстантываў

- **Іван Ждановіч**

Бліжэй да Сонца і людзей:
Нататкі пра Міхася Шавыркiна

- **Сымон Барыс**

Песні дарожныя на вяселлі

9/2017

(357)

верасень

ISSN 0234-1360

Роднае слова



Рэдакцыйная калегія

доктар філалагічных навук А. Бельскі (намеснік)
доктар філалагічных навук М. Прыгодзіч (намеснік)
доктар педагагічных навук М. Яленскі (намеснік)
доктар педагагічных навук Г. Валочка
доктар мастацтвазнаўства Т. Габрусь
доктар філалагічных навук У. Гніламёдаў
доктар мастацтвазнаўства В. Дадзіёмава
доктар філалагічных навук В. Іўчанкаў
доктар філалагічных навук І. Казакова
доктар гістарычных навук, доктар архітэктуры А. Лакотка
доктар філалагічных навук А. Ліс
доктар філалагічных навук А. Лукашанец
доктар філалагічных навук В. Максімовіч

доктар мастацтвазнаўства У. Мартынаў
доктар філалагічных навук А. Ненадавец
доктар філалагічных навук В. Новак
доктар культуралогіі А. Павільч
доктар мастацтвазнаўства В. Пракапцова
доктар філалагічных навук В. Рагойша
доктар філалагічных навук І. Роўда
доктар філалагічных навук І. Саверчанка
доктар філалагічных навук В. Старычонак
кандыдат філалагічных навук М. Трус
доктар філалагічных навук М. Тычына
доктар філалагічных навук І. Чарота
доктар філалагічных навук Т. Шамякіна

Навуковыя кансультанты

Р. Аладава, М. Аляхновіч, Г. Арцямёнак,
А. Багданава, З. Бадзевіч, А. Белая,
Н. Гаўрош, Д. Дзятко, Т. Казакова,
І. Капылоў, В. Карамазяў, У. Кацяла,
В. Лемцюгова, Е. Лявонова, В. Ляшук,

В. Ляшчынская, А. Макарэвіч, З. Мельнікава,
П. Міхайлаў, М. Мушыньскі, М. Новік,
В. Русілка, У. Сенькевец, А. Солахаў,
А. Станкевіч, П. Сцяцко, Н. Усава,
Н. Шаранговіч, І. Штэйнер

Рэдакцыйная рада

Р. Бабашка, М. Бубешка, І. Булаўкіна,
В. Давідовіч, В. Душэўская, Р. Ільіна,
Г. Запартыка, З. Камароўская, В. Кажура,

Л. Лазарчык, А. Ляшковіч, А. Марціновіч,
Г. Марчук, М. Пазнякоў, А. Панфіленка,
Т. Прадзед, Л. Собаль, І. Таяноўская

Над нумарам працавалі

рэдактары:

Вольга Крукоўская (*Методыка і вопыт*: Рупліўцы, Імя ў методыцы, Настаўнік прапануе, Рыхтуемся да алімпіады, З вопыту работы, У дапамогу педагогу; *Калі закончыўся ўрок*: У дапамогу педагогу, Да Дня беларускага пісьменства, Мая радзіма – Беларусь),
Крысціна Пучынская (*Літаратура і час*: Перазовы, Нацыянальны вобраз свету, Майстэрства творцы, Роздум над кнігай, Беларуская літаратура XXI стагоддзя, Паэтычны сад; Каляндар памятных датаў і юбілейных дзён; Крыжаванка),

Ларыса Сагановіч (*Мовы рысы непаўторныя*: Скарбы мовы, Нашы прозвішчы, Гістарычны слоўнік распавядае, Самабытнае слова, Мова мастацкіх твораў, Мовазнаўчы досвед, Крытыка і бібліяграфія, Новыя выданні, Прафесійная лексіка),

Наталля Шапран (*Літаратура і час*: Асобы; *Нацыянальная і сусветная культура*: Віншуем юбіляра!, Песня – душа народа, Спадчына, З гісторыі кінамастацтва, Малады даследчык прапануе),

намеснік галоўнага рэдактара
адказны сакратар
дзяжурны рэдактар
літаратурныя рэдактары
тэхнічны рэдактар
галоўны бухгалтар

**Марыя Кныш,
Вольга Барздова,
Ларыса Сагановіч,
Крысціна Пучынская, Вольга Крукоўская,
Канстанцін Лісецкі,
Валіяціна Раціцкая.**

2017/9

(357)

верасень

НАСНАВАЛЬНІКІ
МІНІСТЭРСТВА
АДУКАЦЫІ
РЭСПУБЛІКІ
БЕЛАРУСЬ,
ГРАМАДСКАЕ
АБ'ЯДНАННЕ
"САЮЗ
ПІСЬМЕННІКАУ
БЕЛАРУСІ"

УСТАНОВА
РЭДАКЦЫЯ ЧАСОПІС
"РОДНАЕ СЛОВА"

Месца выдання:
Мінск, 2017 год
№ 1588 – 1591,
№№ 1 – 48.

Выдаецца пад назвай
"Беларуская мова
(літаратура ў школе)"

Галоўны рэдактар

**Зоя Іванаўна
ПАДЛІПСКАЯ**

Падліпская Зоя. "Роднае слова" заўсёды з вамі! 3

ЛІТАРАТУРА І ЧАС

Дудзюк Зінаіда. Збіральнік талентаў: Да 95-годдзя з дня нараджэння Уладзіміра Калесніка 4

Шода Марына. Архетып роднай краіны ў міфапаэтыцы Янкі Купалы і Уільяма Батлера Ейтса. *Заканчэнне* 9

Бельскі Алесь. "І камень, і дрэва, і дым – жывыя...": Рэцэпцыя і трансфармацыя народнай міфалогіі ў беларускай паэзіі пачатку XXI ст. 13

Базар Наталля. Фальклорныя матывы як інтэртэкстуальны кампанент у творчасці Ніны Мацяш 16

Мацюхіна Тацяна. "Пачуццяў першых залатыя высі" Іны Фралавай 19

Бандурына Крысціна. Паняцце хранатопу ў сучаснай беларускай прозе. 22

Барысюк Тацяна. Варажбітныя "іцзін-шасцірадковікі" Людмілы Паўлікавай-Хейдаравай як новая цвёрдая форма верша 23

МОВЫ РЫСЫ НЕПАЎТОРНЫЯ

Старычонок Васіль. Гукавыя намінацыі ў беларускай мове: На матэрыяле другасных субстантываў 25

Сцяцко Павел. Онімы пісьменнікаў. *Працяг* 28

Федарэнка Ганна. Назвы посуду для напіткаў у старабеларускай мове. 30

Садоўская Анжаліка, Пыхалава Дар'я. Старасць у моўнай карціне свету беларусаў: 34

Нямковіч Ніна. Няўласна-простая мова як спосаб моўнай арганізацыі ў мастацкіх тэкстах Ядвігіна Ш. 39

Каўрус Алесь. Карыстаемся лінгвістычнымі даведнікамі. *Заканчэнне* 41

Бунько Наталля. Пажары: Прафесійная лексіка 49

МЕТОДЫКА І ВОПЫТ

Ждановіч Іван. Бліжэй да Сонца і людзей: Нататкі пра Міхася Шавыркiна 50

Драўніцкі Ян. Настаўніца і асветніца Марыя Ясюнас... 54

Мінгелевіч Наталія. Аднародныя члены сказа. Знакі прыпынку пры аднародных членах сказа: Факультатыўны занятак (VIII клас) 57

Доўгаль Дзмітрый. Тэставыя комплексы па беларускай мове: Склад слова (VI клас). Дзеяслоў (VII клас). 59

Навумчык Валянціна, Навумчык Мікалай. "Збяры" твор: Заданні па літаратуры (VIII клас) 63

Скапец Ганна. Метады тэхналогіі крытычнага мыслення на ўроках мовы і літаратуры. 65

КАЛІ ЗАКОНЧЫЎСЯ ўРОК

Падстаўленка Віталь. Сапраўднае жыццё, або Real life: Літаратурная кампазіцыя 68

Казека Ала. "Мінуўшына ў госці прыходзіць...": Інтэлектуальна-пазнавальная гульня (IX – X класы). 71

Барздова Вольга. "Ад Бўфрасіні, ад Скарыны...": Дзень беларускага пісьменства – 2017 73

НАЦЫЯНАЛЬНАЯ І СУСВЕТНАЯ КУЛЬТУРА

Падліпская Зоя. Пакліканы матчынай песняй: Інтэрв'ю з Сымонам Барысам 76

Барыс Сымон. Песні дарожныя на вяселлі 79

Непачаловіч Ала. Мастацкае ткацтва: Івянецкія поцілкі і дываны 84

Шаройка Алена. Гістарычныя імёны ў беларускім кіно 88

Глушэц Ірына. Пытанні ўзаемадзеянняў вуснай і пісьмовай форм у беларускай народнай культуры 91

Крытыка і бібліяграфія. Прыгодзіч М. Спознаўшы слова сэнс: Пра 1-ю частку кнігі "Мнагазначнасць слова ў беларускай мове" В. Старычонка (45).

Новыя выданні. Міхайлаў П. Пра мікратапонімы Усходняга Палесся грунтоўна, кваліфікавана, даходліва: Кніга "Мікратапанімія Усходняга Палесся ў кантэксце развіцця рэгіянальнай лексічнай сістэмы" В. Шклярыка (47).

Паэтычная старонка. Мазго У. "Падорыць мне вясновы лес..." (27), **Сахарчук В.** Асенні дождж (27), **Броўка П.** Сляды (68), **Грахоўскі С.** Словы (68), **Макаль П.** Кніга (70), **Цвірка К.** У кнігарні (70).

Крыжаванка. Карпыза І. "Жыве ў фальклору душа народа" (96). **Календар памятных датаў і юбілейных дзён на 2017 год.** Лістапад (12, 83).

Патрабаванні да афармлення матэрыялаў (72).

Да ўвагі чытачоў (95).

Часопіс уключаны ў Пералік навуковых выданняў ВАК Рэспублікі Беларусь для друкавання вынікаў дысертацыйных даследаванняў па філалагічных навуках, мастацтвазнаўстве, культуралогіі, педагагічных навуках (тэорыя і методыка навучання беларускай мове і літаратуры).

У адпаведнасці з Законам аб друку аўтары нясуць адказнасць за дакладнасць прыведзеных у артыкуле фактаў і звестак. Рэдакцыя пакідае за сабой права друкаваць артыкулы ў парадку абмеркавання, не падзяляючы пункту гледжання аўтара.

Пры перадруку спасылка на "Роднае слова" абавязковая.

Дасылаючы матэрыялы для публікацыі ў нашым часопісе, аўтары тым самым перадаюць выдаўцу невыключныя маёмасныя правы на ўзнаўленне, распаўсюджванне, паведамленне для ўсеагульнага ведама і іншыя магчымыя спосабы выкарыстання твора без абмежавання тэрыторыі распаўсюджвання (у тым ліку ў электроннай копіі часопіса).

Патрабаванні да афармлення матэрыялаў і ўмовы прыняцця матэрыялаў для аспірантаў гл. на сайце часопіса www.rod-slova.by.

ФАЛЬКЛОРНЫЯ МАТЫВЫ ЯК ІНТЭРТЭКСТУАЛЬНЫ КАМПАНАНТ У ТВОРЧАСЦІ НІНЫ МАЦЯШ

УДК 39:821.161.3 Н. Мацяш

У артыкуле разглядаецца мастацкая адметнасць лірыкі Н. Мацяш, акцэнтуюцца ўвага на фальклорных матывах яе паэзіі. Інтэртэкстуальны кампанент у вершах паэтэсы даў магчымасць устанавіць міжтэкставыя сувязі твораў беларускага аўтара з народнай спадчынай беларусаў.

Ключавыя словы: *інтэртэкстуальнасць, інтэртэкстуальны знак, матыў, жаночыя вобразы, фальклор, цытата, экзістэнцыялізм, паэзія Ніны Мацяш.*

The article deals with the artistic peculiarity of N. Matsyash's poetry, focuses on the folklore motifs. Intertextual component in the poems of the poetess has made it possible to establish intertextual links between the works of the Belarussian author and the people's heritage of Belarussians.

Паэтычная спадчына Ніны Мацяш прасякнута тымі знакавымі жыццёвымі момантамі, якія адлюстроўваюць усё набалелае, трапяткое, жыццёва важнае як для самой паэткі, так і для ўсёй краіны. У яе творах асэнсоўваюцца сутнасныя пытанні чалавечага жыцця – служэнне бацькоўскай зямлі, роднай Беларусі, матчынаму беларускаму слову. Будучая паэтэса нарадзілася ў вёсцы, выходзіла ў звычайнай сялянскай сям'і, з дзяцінства ўбірала ў сябе багатую народную спадчыну. Ад старэйшых чула казкі, паданні, прыказкі і прымаўкі, загадкі, захаплялася матчынымі песнямі. Беларуска народная песня заўжды жыла і жыве з народам: людзі спявалі пра каханне, пра горкую сірочую долю, няўдалае жыццё замужам – пра ўсё. Таму невыпадкова паэзія Н. Мацяш насычана фальклорнымі матывамі. У “Паэме жніва”, паэме болю ад страты маці, аўтарка просіць: “*Памажы мне, песня, акрыяць*” [1, с. 228]. Паэтэса разумее, што толькі песня можа суцэшыць чалавека, падтрымаць у цяжкую хвіліну. А тым больш тады, калі страціла блізкіх

і дарагіх сэрцу людзей. Песня-галашэнне з паэмы стылізавана пад народную песню-плач: “*Ой, ляцела зязюленька / Цераз круту гору. / Пасеяла пшанічаньку, / Выжала палову. / Ой, навошта ж мне палова, / Як зерня не маю? / Ой, нашто ж мне жыць на свеце, / Як мамы не маю?..*” [1, с. 226].

Цяжкая хвароба цалкам змяніла жыццё Н. Мацяш, і паэзія, літаратурная творчасць сталі галоўнай справай яе зямнога быцця. Менавіта паэзія дапамагала пераадолюваць нягоды і не падаць духам, у ёй чэрпаліся сілы жыць і працаваць. *Скруха і весялосць, смерць і бяссмерце, натоленасць і смага, золак і змярканне, радасць і боль, першы і апошні, дзень і ноч* – усё гэтыя супрацьлегласці знайшлі адлюстраванне ў вершах Н. Мацяш і набылі экзістэнцыйнае гучанне.

Светлы сум і нязгасны аптымізм, адсутнасць нараканняў на жыццё і любоў – любоў да ўсяго і да ўсіх – прысутнічаюць у кожным паэтычным зборніку мастачкі слова. Глыбокі філасафізм неаўважна пранікае праз мажорнае гучанне паэтычных радкоў у думкі і душу чытача, падштур-

хоўваючы на глыбокія разважанні пра асабістае. Даследчык В. Смаль адзначае: «Асэнсоўваючы ўласны жыццёвы шлях, Ніна Мацяш выяўляе ранняе экзістэнцыяльнае сталенне, расстанне з абсалютызацыяй свайго “я” ў імя родных і блізкіх» [2, с. 12]. Нягледзячы на цяжкасці, звязаныя з здароўем, паэтэса не апускала рукі, нават старалася падтрымаць родных і блізкіх у цяжкія хвіліны іх жыцця: “*І адзіным выйсцем будзе / Ў безвыходнай той журбе: / Памагаць чым можаш людзям / І не плакаць аб сабе*” [1, с. 381].

Аўтарка нікому не жалілася на долю, не плакала па сваім лёсе. «Ніна Мацяш нязменна памятала вялікую праўду і мудрасць, што “табе належыць толькі тое, што аддаў людзям”, і спяшалася аддаваць, адорваць клопатам, пакутаваць за іншых. Яна паказала высокі прыклад адзінства творчасці і асабістага жыцця. Паэтка пісала пра чалавека і яго адзіноту, пра каханне, любоў і сяброўства, пра тое, што лічыла самым важным у жыцці. А яе хворae сэрца клапацілася не пра сябе, а пра людзей, пра краіну» [3, с. 20], – напісала балгарская даследчыца літаратуры Р. Станкевіч. Дзверы дома Н. Мацяш заўжды былі адчынены для ўсіх, каму была патрэбна падтрымка. Творца, як ніхто іншы, ведала цану зямнога існавання, даражыла ім, імкнулася наталіцца пражытай хвілінай. Таму і хацела, каб кожны гэтаксама цаніў жыццё. Яе лірычная гераіня жыве пакутлівым роздумам над праблемамі быцця, прызначэннем, пошукам таго, дзеля чаго чалавек прыходзіць у гэты свет: “*Што ёсць сэнс? Няўжо адзіна справа, / Што з жыццём так моцна заручыла?*” [1, с. 180]. Сэнс паэтэса знаходзіць у тым ліку і ў магчымасці падтрымаць, суцешыць блізкіх людзей.

Праз творчасць паэтэса шчодро адорвае любоўю родных ёй людзей: бацькоў, сясцёр і брата, сяброў і сябровак, вучняў, калег – усіх, хто жыве побач. Выкарыстоўваючы розныя мастацкія прыёмы, тропы і сінтаксічныя канструкцыі, Н. Мацяш просіць чытача быць чулым і своечасова дапамагаць тым, хто мае ў гэтым патрэбу. Напрыклад, ужываючы рэфрэны, рытарычныя звароткі, паэтэса настойвае: “*Бойся спазніцца са словам харошым: / Тонка прадзецца жыццёвая ніць. / А ліха не спіць...*” [1, с. 19]. Вызначальны акцэнт у рэфрэнах падае на першыя словы вершаваных радкоў, напісаных дактылем, менавіта яны прымушаюць чытача глыбока задумацца над парадай аўтара.

Асабліва цяжка перажывала Н. Мацяш смерць маці, бацькі, сястры. У момант страты блізкіх людзей чалавек вельмі востра адчувае тое імгненне, якое становіцца канцом і адначасова пачаткам нечага новага. Смерць дарагога чалавека сама па сабе – экзістэнцыйны феномен. Любоў пакідае пасля сябе памяць і мянне чалавека, а дакладней,

яго адносіны да жыцця. Моцная духам Н. Мацяш прыняла ўдары лёсу як Боскую наканаванасць і як падказку больш цаніць і шанаваць чалавека пры жыцці. У творах пра маці паэтэса часта выкарыстоўвае радкі з народнай песні. “*У гародчыку спее мачына, / За сталом звініць песня матчына*” [1, с. 27] – піша ў вершы “Пры песні” і тут жа робіць устаўку: “*– Ой, жураўку, жураўку, / Чаго крычыш на ранку? – Ой, як жа мне не крычаць? – Трэба высака лятаць...*” [1, с. 27]. Адразу пасля слоў, набліжаных да песні, што спявала маці, паэтэса працягвае думку: “*Падхаплю жалю мову шчырую: / Не вяртаецца жораў з выраю. / Хай не журыцца, хай не плачацца: / Далягляд з жалыбы не зыначыцца. / Шкода толькі дня, той нядзелі мне, / Што святочнасцю так абдзелена*” [1, с. 27]. “*Вяртае мама песняй маладосць сваю*” [1, с. 62] – піша Н. Мацяш у “Песні матчынай маладосці” і тут жа арганічна ўплятае ў тэкст фальклорны матыў: “*...Насыпаў пшанца / Аж па каленца, / Наліў вадзіцы. / Аж па крыліцы. / Галубка не есць, / Галубка не п’е, / На круту гару / Усё плакаці ідзе...*” [1, с. 62].

Дарэчы, устаўкі, якія на першы погляд нагадваюць куплеты з беларускіх народных песень, на самай справе аўтарскія і ў паэтычных творах Н. Мацяш сустракаюцца часта (верш “Тры каласкі любові і смутку” [1, с. 234], “Паэма жніва” [1, с. 226]). Але не толькі дзеля такіх уставак аўтарка выкарыстоўвала народныя песні. Радкі з народных песень сустракаюцца ў якасці эпиграфаў да вершаў “Ой, у полі крыніца стаяла... З народнай песні” [1, с. 280] (верш “Маналог крыніцы, якую закідалі каменнем”). Адзначым, што таксама эпиграфамі робяцца прыказкі і прымаўкі: “Ластаўка вясну пачынае, восень наклікае. Народнае” [1, с. 65] да верша “Восень”. Добрае веданне вуснай народнай творчасці стала выдатнай магчымасцю для ўвядзення адметных інтэртэкстуальных адзінак ва ўласны аўтарскі тэкст.

Экзістэнцыйнае перажыванне таго, што мінула, надае вершам Н. Мацяш трагічныя ноты: “*Не гавару табе: / “Усё будзе добра”. / Добра не будзе*” [1, с. 157]. Народную мудрасць паэтэса пераасэнсоўвае па-свойму, кіруючыся ўласным жыццёвым вопытам. У гэтым вершы выкарыстаная форма верлібра, пераважае двухскладовы памер – харэй. Верлібры сустракаюцца ў паэтэсы даволі часта, што сведчыць пра грунтоўнае засваенне гісторыі нацыянальнага вершаскладання і найлепшых узораў сусветнага паэтычнага майстэрства.

Разглядаючы фальклорныя матывы ў паэзіі Н. Мацяш, нельга не звярнуць увагу на слова-вобразы: *чараўніца, воран, кажан, карагач, варажбітка, цыганка, скрытач, жар-птушка* з казкі, *светлазарная птушка*. Ёсць у вершах паэткі і свая Васіліса, што пацвярджае прысутнасць фальклорна-казачнага матыву ў яе паэзіі. Казка для Н. Ма-

цяш стала той кнігай, па якой чалавек упершыню вучыцца жыць. Казкі істотна паўплывалі на яе паэзію. Казачны зачын нярэдка прысутнічае ў вершах: “Жыла-была рака” [1, с. 338], “Міналі месяцы, гады...” [1, с. 57], “За гарамі, за даламі, / За бяссоннымі начамі, / Жыў ды быў вялікі цар – / Смутак, духу валадар” [1, с. 381]. І верш “З-за рэчкі, з-за гаю” мае казачны зачын: “За лугам зялёным, за сонечным гаем, / За рэчкай задумнай, за борам панурым” [1, с. 186]. Казачныя вобразы ў вершах Н. Мацяш жывыя, надзеленыя рысамі чалавека. Вялікі цар – Смутак паўстае як уладар усяго ў свеце; рака ўяўляецца дзяўчынай, якая цікавіцца ўсім у свеце і прагне новых адкрыццяў, а потым гіне літаральна за адзін крок ад такога чаканага адкрыцця; ноч нагадвае цыганку, што “каля ганка прыйшла прарочыць-варажыць”. Як верылі продкі-язычнікі, знайсці шчасце можна пры дапамозе папараць-кветкі, што цвіце ў купальскую ноч: “Яна ж некалі спраўдзіцца, / Казка пра папараць-кветку. / Абавязана спраўдзіцца” [1, с. 372]. Але трэба толькі шукаць: “А Купалка зноў гукае / Ночкі цёмнай не баяцца, / Кветку-папараць шукаць...” [1, с. 295].

Ніна Мацяш лічыць, што “над кожнаю душой / Свой воран кружыць...” [1, с. 36]. Гэта той самы воран, які, па народным павер’і, прыносіць няшчасце. Пазбавіцца ад яго дапаможа толькі чараўніца, але яе нідзе няма, бо, аказваецца, над чараўніцай таксама кружыць воран. Аднак выйсце ёсць. І выйсце-збавенне ад цяжкай долі – тры чараўныя дудачкі: “Ах, чараўныя дудачкі з матчынай казкі!.. / Падзьмеш у адну – / і высахнуць слёзы; / У другую падзьмеш – / засмяешся знячэўку; / Возьмеш трэцюю – / пусцішся ў скокі... / Ах, чараўныя дудачкі з матчынай казкі!” [1, с. 7]. Толькі каб іх знайсці і зайграць, трэба патраціць палову жыцця. І тады яны стануць сапраўднай узнагародай для пакутнага чалавека: “Але ў першую дудку / таямнічага слова / падзьму – / Высыхае слязіна; / Паднясу другую да вуснаў – / і ўсміхацца гатова; / А на трэцію зайграю – / смех наклоніцца нізка слязе / За спатканае шчасце” [1, с. 7].

Ёсць у паэзіі Н. Мацяш, як і ў народнай творчасці, дрэвы-сімвалы: вярба, бярозка, яліна, шышына, арабіны. Яны нагадваюць беларускіх дзяўчат, жанчын з горкай доляй. Пра цяжкі лёс гаротніцы жаліліся бярозцы, і бярозка высыхала, бо прымала ўвесь боль, горыч і бяду той, якая шукала ў яе парады. Лірычная гераіня аднаго з такіх вершаў пра бярозку кажа з жалем: “Зноў сад магутна раскашуе / На попеле і на крыві. / Адно мяне, бярозку тую / Чацвёртую – не ажывіць. / Калі ад душ кара адстане? / Крычы, мой лёс, пячы, шчымі, / Каб людзі ў шматмільярдным стане / Нарэшыце зваліся людзьмі!” [1, с. 427]. Да вярбы таксама людзі прыходзілі са сваім болем: “Хто ўпершыню назваў цябе плакучай, / Самотная вярбіначка-вярба? / Ві-

даць, вялікім горам быў засмучаны, / Нязмернаю была яго журба” [1, с.278]. І Н. Мацяш канстатуе: “Ці не паэт назваў цябе плакучай, / Вярба мая, сястра мая?” [1, с. 278].

Беларуская паэтка, кажучы пра жаночую мару быць каханай, разумее: шчасце выпадае не кожнай, адчувае драму самотніцы, уласную драму. Здаецца, з-за гэтага можна вельмі лёгка адцяцца, расчаравацца ў жыцці, але лірычнай гераіні Н. Мацяш (і самой аўтарцы) гэта не ўласціва. Нягледзячы на тое, што «няма каму сказаць мне: / “Каханы мой, каханы!”» [1, с. 152], у радках верша “Шарая гадзіна” гучыць вера ў жыццё, удзячнасць лёсу за магчымае жыццё. Паэтка заклікае: “Не разбурай таго, што ёсць. <...> Адзін неасцярожны крок – / А свет зыначыцца адразу” [1, с. 81].

Жаночая мудрасць, жыццёвы вопыт, загартаваная воля да жыцця адчуваюцца ў шматлікіх радках паэтэсы, што сведчыць пра руплівую інтэлектуальную працу, пра пастаянныя пошукі ісціны. У вершы “З ранку да вечара” Н. Мацяш робіць тонкія філасофскія назіранні над тым, як жыве чалавек. Высновы актуальныя як для яе сучаснікаў, так і для новых пакаленняў: “У юнацтве жывем, / Не дужа думаючы / Пра вынікі ўласных учынкаў. / У сталасці, / Жорстка зранены ў вечных сутычках / Уявы і явы, / З павагаю часам глядзіш / На свой вопыт жыццёвы. / Але ён немінуць, / прыход той хвіліны, / Калі да бялітасці ясна сам бачыш: / Жывеш на старых шпартгалках” [1, с. 370]. У чатырохрадкоўі “На лёс ці варта наракаць?” аўтарка пераконвае чытача ў тым, што ўсе выпрабаванні жыцця трэба пераадоляваць мужна: “На лёс ці варта наракаць? / Ныццём нягоды не адужаць. / Жыццё заўжды – іспыт на мужнасць. / Яе ж не возьмеш напракат...” [1, с. 371]. Іспыт на мужнасць сама “белая ластаўка Беларусі” [3, с. 18] вытрымала на выдатна.

Такім чынам, прысутнасць вуснай народнай творчасці ў вершах Ніны Мацяш сведчыць пра глыбокі ўнутраны свет паэтэсы, пра шматграннасць яе асобы, мудрыя філасофскія погляды на жыццё, складанае і супярэчлівае, але поўнае любові і аптымізму.

Спіс літаратуры

1. Мацяш, Н. Душою з небам гаварыць : выбраная лірыка / Н. Мацяш. – Мінск : Маст. літ., 1999. – 462 с.
2. Смаль, В. “А свет гэтка гожа і вабны наўкола...”: Быццё як спавядальная біяграфія душы Ніны Мацяш / В. Смаль // Роднае слова. – 2003. – № 9. – С. 10 – 15.
3. Станкевіч, Р. Белая ластаўка Беларусі Ніна Мацяш / Р. Станкевіч // Роднае слова. – 2013. – № 9. – С. 18 – 20.

Наталля БАЗАР,
аспірант кафедры беларускай літаратуры і культуры
Беларускага дзяржаўнага педагогічнага ўніверсітэта
імя Максіма Танка.

Артикул паступіў у рэдакцыю 31 мая 2017 г.